

יבמות כ

משה שווערד

1. רש"י מסכת יבמות דף כ עמוד א

איסור אחותו לית ליה היתר – [1] אבל איסור אשת אה אית ליה היתר כשאין לו בנים הילכך כשמת ראשון בלא בנים פקע איסורו לגבי שני ונשאה והשלישי מכח שני בא.

2. קהלות יעקב [ס' כב]

ובילדותי הקשתי כ"ז ופלפלתי בזה ונדפס בסוף ח"ג מספרי ורח"ז רב מלאתי שכבר עמד בזה בחזו"ח לה"ע סי' ס"ה ע"ש דברים עמוקים ומלאתי ג"כ בחמ"מ סי' ע' [מהוללה חדשה] שפלפל בזה עיי"ש, וזקק"י שם כחצתי לתרץ ע"פ מאי דמשמע מכמה דוכתי דקנין היבם ציבנתו אוניו אישות חדשה אלל האישות דאחיו נעתקים אללו דנמקום אחיו קאי וכאלו ירש אישות וקניני אחיו נאשטו וכן משמע מפירש"י ז"ל דף כ' ד"ה איסור אחותו ע"ש היבם וכ"מ מפירש"י ז"ל בחד לישנא דף ג"ח

3. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף כ/א

האי איסורא דאית ליה היתרא כו'. [2] פירשו בתוס' דלאחר שנשאה יבם פקע מינה איסור אשת אח ויכול להחזירה לאחר שגרשה, וכי היכי דפקע לגבי דידיה פקע נמי לגבי אח הנולד והויא לה אשת אחיו שהיה בעולמו:

רישב"א על יבמות דף כ/א

האי איסורא דאית ליה היתרא. פ' דאיסור אשת אח הוה ליה היתרא לגבי היבם הוה והואיל ואשתרי ליבם לגביה חזבינן ליה ראשון נדחה לגמרי שלא יחול על הנולדים, והואיל ואשתרי ליבם אשתרי להאי כיון שמצאה בהיתר ולא מצאה באיסור מחמת ראשון, אבל איסור אחותו מאמו לא אשתרי כלל לגבי יבם כי היכא דנימא דאשתרי לאידך, כי לא היתה ליבם עליה איסור אחות, כן פ' בתוספות, והוא הנכון, ולא כדפירש רש"י ז"ל:

4. קובץ הערות סימן ד סעיף יד

יד) והנה לקמן פ"ב [י"ח ע"ב] דר"ש מתיר ביבם ולבסוף נולד משום דבהיתר מצאה, ומבואר שם בסוף הסוגיא [כ' ע"א] האי איסורא דאית ליה היתרא, ונחלקו בפירושו רש"י ותוס' שם. דרש"י פירש הטעם משום דהותרה להשני, והשלישי מכח שני הוא בא. וביאורו נראה כמ"ש רש"י בפ"ק דסוטה [ו' ע"א ד"ה באסור לה וד"ה ליכא איסורא] בסברת הק"ו במותר לה נאסרה, משום דיבם במקום בעל קאי וקנינו של היבם ביבמתו הוא קנין הבעל וכחד אישות חשיבא עיין שם (וכעין זה לענין מטלטלי משתעבדי לכתובה דוקא מיניה, ויבם במקום אחיו קאי וחשיב כמו מיניה [כתובות פ"א ע"ב תוד"ה רבי מאיר]), ומשום הכי כל האיסורים וההיתרים שישנן בקנין הבעל ישנן גם אצל יבם, וכיון דאיסור אשת אח הראשון הותר לשני, מותר גם לשלישי שהוא בא מכח השני. וזהו ביבם ולבסוף נולד, אבל בנוולד ולבסוף יבם אסורה לשלישי מפני שנאסרה עליו שעה אחת קודם שיבם השני, דהיא שעתא שעת נפילה הוא, משא"כ ביבם ולבסוף נולד לא שייך לומר נאסרה עליו שעה אחת, דהא לא הוי בשעת נפילה, דדוקא היכא שנאסרה בשעת נפילה אסורה עולמית [עיין לעיל סי' א' אות ב']. ולפי"ו ההיתר לשלישי הוא בא בשעה שמיבם מכח השני, אבל בשעה שהשני מיבם, עדיין לא הותר להשלישי:

5. רש"י על יבמות דף כ/א

גרושה וחלוצה לכהן הדיוט - שעבר אחיו המת ונשא חלוצה וגרושה וכשמת צריכה חליצה שהרי תופסים לו בה קידושין דקידושין תופסים בחייבי לאוין אבל יבומי לא שהרי אסורה לו לזה שהוא כהן ואפטורי בולא כלום לא דלא אלים לאו למיפטרה דילפי' מאחות אשה בפ"ק (דף ג):

6. רש"ש על יבמות דף כ/א

רש"ש ד"ה גרושה. שעבר אחיו המת כו'. וכ"צ לפרש לדברי התוס' לקמן (כב א) בד"ה מי כו' בב"י לנתין וממזר ולעיל (י) אמר' דאי לא קתני וגם הכא דומיא דאיסור ערוה תני דע"כ לאחיו המת לא היתה ערוה **לכן נלע"ד לפרש שאחיו המת היה חלל** והא דתני ב"י לנתין אגב ממזר תני ליה עי' תוס' ר"פ אלו נערות:

7. מאירי על יבמות דף כ/א

וכל שהיבמה איסור מצוה אצל היבם ר"ל שניות שמדברי סופרים והוא קורא להם איסור מצוה מפני שמצוה לשמוע דברי חכמים או איסור קדושה ר"ל מחייבי לאוין חולצת ולא מתיבמת ר"ל היבמה עצמה **שמאחר שאף חייבי לאוין קדושין תופסין בהן** הרי הן בנות חליצה ויבום אלא שגזרו ביבום משום ביאה שניה שכבר נתקיימה מצות יבום והוא לה בתר הכי ביאת איסור **ומכל מקום צרותיהן של אלו מתיבמות שאין צרה פטורה אלא צרה שמצד ערוה ואפילו איסור חכמים אין כאן** זו היא שיטתנו ואף בתלמוד המערב אמרו כן להדיא **ומכל מקום יש פוסקין שאף צרותיהן חולצות ולא מתיבמות**

וממה שאמרו למטה שביאת איסור מצוה ואיסור קדושה או חליצה פוטרת צרה ואם צרותיהן מותרות ביבום הא קיימא לן דחליצה פסולה לא פטרה צרה דאלימא זיקה דידה ולדעתם זו שבתלמוד המערב שאמרו צרת שניה חולצת או מתיבמת ר' נחמיה היא שסובר שאף חליצה פסולה פוטרת ואין הלכה כן:

8. מרומי שדה מסכת יבמות דף כ עמוד א

שם, ואמאי קרי להו איסור קדושה דכתיב קדשים יהיו כו'. **ואף על גב דזה לא כתיב אלא באיסורי כהונה, ובמשנה חשיב ממזרת ונתינה לישראל ג"כ, מכ"מ הביא שפיר ראייה דכל איסורי ביאה מיקרי קדושה, אלא שהכהנים נתקדשו יותר.** והכי איתא להלן דף ע"ו פצוע דכא כהן מהו בגיורת ומשוחררת, בקדושתיה קאי ואסור או דילמא לאו בקדושתיה קאי, וקפשיט מפצוע דכא ישראל שמותר בנתינה ואי ס"ד בקדושתיה קאי כו'. הרי דלמד קדושת כהונה מקדושת ישראל, דכל איסורי ביאה מיקרי קדושה:

9. ח' המסביר

קלב) כ. שניות מדברי סופרים, ואמאי קרי ליה איסור קדושה כו' אמר רבא קדש עצמן במותר לך. ופירש המסביר דכל איסורי דרבנן נכללין בעשה דקדושים תהיו, וע' ברמב"ן ז"ל שם ריש פ' קדושים, דהנה בשלמא לשיטת הרמב"ם ז"ל דכל מצות דרבנן נכללין ב"לא תסור", או בשאל אביך ויגדך, בסוגיא דפ' במה מדליקין לענין חנוכה (שבת כג.), ניחא, דיש מקור לחיוב מצות דרבנן, אך לדעת הרמב"ן בהשגותיו לספר המצות דהאי לא תסור לא קאי אלא אדרשות חז"ל הנלמדין מ"ג מדות, א"כ מגלן להתחייב במצוות דרבנן, ונראה דהוא בקיום עשה דקדושים תהיו, ואף דלפי פשוטו (כדפרש"י ז"ל בריש קדושים) קאי האי קרא דק בגדרי עריות ומאכלות האסורות, דבהני מלבד מאי דאיכא חיוב הרחקה מן התורה מתחטא כדדרשינן לענין נזיר — סחור סחור לכרמא לא תקרב, ישנו ג"כ בזאת ההרחקה קיום עשה דקדושים תהיו, מ"מ צ"ל דאף לגבי שבת ושאר מצוות יש מקרא זה דקדושים תהיו, חיוב להתרחק.

10. ספר ישראל קדושים - אות ב

וזהו שכתב רש"י (ריש פרשת קדושים) לפרש קדושים תהיו פרושים מן העריות והעבירות. והרמב"ן חלק עליו דאין מדבר כאן מעבירות האסורות עיין שם. ובר' אליהו מזרחי שם כתב דלא ידע למה נטה מפירוש רש"י ושם מחלוקת בין המדרש ויקרא רבה לתורת כהנים יעוין שם. ונראה דאישתמטיה גמרא דיבמות הנזכר דמסייע להרמב"ן ומשם לקח זה דאף לאביי שם רק המקיים דברי חכמים נקרא קדוש וכמו שכתב הרב המגיד (פרק א' מאישות הלכה ד'), דאיסורי דרבנן כולוהו אינשי לא זהירי בהו עיין שם. אבל דברי תורה לכולי עלמא לא שייך לקרות קדוש ...

אבל יישוב דברי רש"י נראה על דרך שאמרו לרבא ביבמות שם במסקנא בדרבנן הכי נמי בשל תורה מצד תחילת האזהרה שמצד המזהיר השם יתברך שהיה הדבר מותר הוא בא לאסרה עלינו הוא בא לקדשינו במותר לנו וכונתו היה שנהיה על ידי זה קדושים. ונגד כלל האומות שבעולם נקראו כלל ישראל כולם שקיבלו התורה קדושים וכמו שנאמר (במדבר ט"ו, ג) קודש ישראל לה' כל אוכליו יאשמו. ובין ישראל עצמן נגד הני בריוני העבריינים העוברים על דברי חכמים נקרא המקיים דברי חכמים קדוש וזה טעם דאביי. אלא דלא ניחא ליה לרבא להעמיד כן לשון המשנה דלא דיברו מפריצים העוברים על דברי חכמים. ובין כשרי ישראל נקרא קדוש מי שגודר עצמו עוד במותר. ובין הגודרין עצמן גם כן יש מי שנקרא קדוש ביניהם כשהוא גודר עצמו ביתר שאת מה שאין כל הגודרין גודרים עצמן:

11. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת יבמות דף כ עמוד א

גמ'. ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. יש לבאר את הדין שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה בשני אופנים: י"ל שמצות העשה דוחה את הל"ת אלא שאינה דוחה את העשה מפני שאין עשה דוחה עשה. ומאידך י"ל שאיסור העשה מחזק את הל"ת ולכן גם הל"ת אינו נדחה. ונ"מ לענין מלקות שאם העשה דוחה את הל"ת אלא שעובר על העשה אינו לוקה. ומאידך אם העשה אינו דוחה אף את הל"ת הרי הוא לוקה. ונראה שבסוגיין קיימת בזה מחלוקת בין הראשונים...

12. תוספות מסכת יבמות דף כ עמוד א

יבא עשה וידחה לא תעשה - הקשה ריב"א בפ"ב דסנהדרין (דף יט. ושם) דכיון דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה כדאמר בסוף פ' ד' אחין (לקמן ד' לד. ושם) היאך תתיבם דביא' ראשונה ליכא הקמת שם וביאה שניה אסירא ליה כדאמר לקמן גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ואר"י דלא קשה מידי דלא בעינן שתהא ראויה להקמת שם אלא שהיבמה והיבם יהו ראויין להקמת שם ולא ממעטינן אלא אילונית וסריס שאינן ראויין לילד לעולם אבל ביאה שאין יכולה להתעבר בה לא ממעטי כיון שהאשה או היבם ראויין לבסוף להנליץ דאל"כ תיקשה היאך קטנה מתייבמת לרבנן וגם לרבי מאיר היתה מתייבמת אי לאו חששא דשמא תמצא אילונית ובפרק ב"ש (לקמן דף קיא:) תנן קטן הבא על הגדולה תגדלנו ובפ' הבא על יבמתו (לקמן נה:) נמי מרבינן דנקנית בביאה שלא כדרכה והעראה אף על פי שאין מתעברת בה.

13. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף כ עמוד א

ולכאורה צ"ע, אמאי לא הקשו התוס' על כל עיקר מצות יבום, איך מקיים, דהא בביאה ראשונה עדיין לא קיים המצוה, כיון שאין בה הקמת שם, ובביאה ראשונה כבר קונה אותה, ופקע ממנה זיקת יבום, ותו ליכא מצוה בביאה שניה שאח"כ, וא"כ איך מקיים מצות יבום ביבמה דעלמא, ואמאי הקשו רק הכא גבי עדל"ת...

וביותר קשה, דהא בכל יבמה קי"ל דנקנית בהעראה, ואיך מתקיים מצות יבום בזה, הא אין אשה מתעברת בהעראה.

ואפשר לומר, דזה ודאי ידעו בקושייתם דקיום המצוה הוא הקנין שקונה אותה בביאה ראשונה, ורק דסברי דהמצוה הוא רק אם יהא אח"כ הקמת שם לאחיו. ולכן הקשו, דבשלמא בכל יבמה, כיון דראויה אח"כ להקמת שם, שפיר קונה כבר בהעראה, אבל הכא דבא לייבם מדין עשה דוחה ל"ת, דביאה שניה תהא אסורה, ואפ"ל בגמר ביאה ג"כ אסורה, א"כ הרי אין היבום ראוי להקמת שם כלל, ואיך יהא בזה דין דחיה דעשה דוחה ל"ת, הא כל דין מצות יבום הוא דוקא באופן שראוי אח"כ להקמת שם, וכנ"ל. וע"ז תירצו, דלא בעינן שהיבום יהא ראוי להקמת שם, אלא שהיבמה והיבם יהיו ראויין להקמת שם, ולא ממעטינן אלא איילונית וסריס וכו'.

והיינו דהתוס' בתירוצם חידשו, דליכא דין שיהיה ראוי להקמת שם "בפועל", רק דבעינן שהיבמה והיבם יהיו ראויין, ולא יותר, ולכן אף על פי דביאה שניה אסורה, וביבום זה לא שייך הקמת שם בפועל, ליכא שום גריעותא בזה, כיון דכל הדין דראויין להקמת שם הוא רק דין ביבם וביבמה שיהיו בני הקמת שם, לאפוקי איילונית וסריס, ושפיר נתקיימה המצוה בביאה ראשונה.

14. הר צבי

דף כ ע"א; גמרא: אלא מן האירוסין לא תעשה גרידא הוא יבא עשה וידחה לא תעשה.
והקשה ריטב"א והר"ן (קידושין דף י ע"א) בהא דמטיק הגמרא כל הבעל דעתו על גמר ביאה, אם כן: מן האירוסין נמי עשה ולא תעשה הוא דבעידנא דקני לה דהיינו בגמר ביאה כבר נעשית בעולה, ואמאי ידחה, [ותירצו] דביבמה קונה אף בביאת שוגג ולכן אף שדעתו לקנותה בגמר ביאה מכל-מקום קונה בהעראה, דהא ביאת שוגג נמי קונה ביבמה ממילא אף בלי כונה לקנין. /והקשה בספר "אבני-מלואים" (סימן לג) דלפי מה דאמרינן לקמן (דף נו ע"א) כשמואל דבביאת שוגג לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, ואם כן בהעראה לא יקנה אלא קנין אירוסין והרי אמרינן לקמן דכהן שקידש ובגרה תחתיו לא ישא משום דבעינן בתולה בשעת נשואין, והדרא קושיא לדוכתא.

15. תוספות מסכת יבמות דף כ עמוד ב

אי הכי כל הנשים לא יתייבמו – [1] כל הני פירכי לא פריך שיעקרו חכמים לגמרי מצות ייבום והכי פי' אשת אחיו מאביו לא תתייבם כשאינו אחיו אלא מאביו לא תתייבם עד דמיחדי באבא ובאמא גזיר' משום אשת אחיו מאמו אשה שאין לה בנים לא תתייבם פירוש שאין לה עכשיו אבל היו לה בחיי הבעל ומתו גזירה משום אשה שיש לה בנים אשת אחיו שהיה בעולמו כגון שבא ממדינת הים והיה מוחזק לן דלית ליה אחים דדמי כמי שלא היה בעולמו כל הנשים לא יתייבמו פירוש אשה שלא היה לה בנים מעולם לא מזה ולא מאחר דדמיא לאילונית.

16. ריטב"א על יבמות דף כ/ב

... [2] ורש"י ז"ל ושאר המפרשים תופסין הדברים כפשוטן, ולא תיקשי לן היאך נבטל מצות יבמין דהא מבטלין לה למ"ד מצות חליצה קודמת למצות ייבום

17. שערים מצויינים בהלכה

מצות יבום והכי פירושו כו'. פי' דלא מצינו שיעקרו חכמים מצות התורה מכל וכל, הגם דמצינו דכשחל ראש השנה וסוכות בשבת אין תוקעין ואין נוטלין הלולב, מ"מ אינו אלא כשחל בשבת משום שמא יתקן כלי שיר, ולא ביטלו ביו"ט. והריטב"א מביא דיש מפרשים הדברים כפשוטן, ולא יקשה לן היאך נבטל מצות יבום, דהרי גם להשיטות דסוכרים מצות חליצה קודמת למצות יבום מתבטל מצות יבום, ועוד כיון דהדבר תלוי בדידה ובידו לבטלה, שהרי אמרה תורה "ואם לא יחפוץ האיש וגו'", מלמדים אותו שיאמר איני חפץ בה. ונראה לי מקור לזה מהא דתנן במס' כתובות (לט.) המאנס את הבתולה שותה בעציצו אפי' היא חגרת וסומא, ואם נמצא בה דבר ערוה אינו רשאי לקיימה שנאמר (תצא כב-יט) "ולו תהיה לאשה", אשה הראויה לו, ומקשה הגמ' יבא עשה וידחה ל"ת, ומתרץ אי אמרה לא בעינא ליה ליכא עשה כלל, ופרש"י ולכן מלמדין אותה לומר איני רוצה בו.

אי הכי כל הנשים לא יתייבמו. כתבו התוס' דהגמ' לא פריך שיעקרו חכמים לגמרי

18. תוספות מסכת יבמות דף כ עמוד ב

גזירה ביאה ראשונה אטו כו' - אלמנה מן הנשואין וחייבי עשה נפקא לן מיבמתו דאע"ג דאין עולין ליבום עולין לחליצה.

19. תוספות מסכת יבמות דף כ עמוד ב

אטו ביאה שניה - לאו דוקא נקט ביאה שניה דהא אפילו גמר ביאה ראשונה אסור דיבמה נקנית בהעראה והו"מ למימר גזירה אטו גמר ביאה ואין להתיר ביאה שניה מטעם דנעשית אשתו לכל דבר דאינה נעשית כאשתו אלא היכא דשרי ליה בלא דחייה אבל חייבי לאוין אפילו ביאה ראשונה לא שריא אלא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה וביאה שניה דלית בה עשה לא דחיא אף על גב דבפרק הבא על יבמתו (לקמן סא.) לא מצריך קרא אלא

לאירס ואח"כ נתמנה להיות כהן גדול אבל נשאה קודם שנתמנה משמע דלא צריך קרא שיכול לקיימה משום דנשאה בהיתר התם נמי משום דבהיתר בלא שום דחיית איסור נשאה אבל הכא ביאה ראשונה לא שריא אלא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה ביאה דמצוה דחיא דלאו מצוה לא דחיא.

20. שיערים מצויינים בהלכה

גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. כתבו התוס' דלאו דוקא נקט משום ביאה שניה, דאפי' גמר ביאה ראשונה אסור, דהא יבמה ניקנית בהעראה, והוי מצי למימר גזירה העראה אטו גמר ביאה. אבל הרשב"א לא ס"ל כן שהקשה למה ליה משום ביאה שניה, יאמר גזירה תחילת ביאה אטו סוף ביאה, ותירץ דהא ליתא דאע"פ שקנאה משעת העראה, מ"מ מצוה לגמור הביאה דכתיב "יבמה יבא עליה" משמע גמר ביאה, אי נמי דכתיב "להקים לאחיו שם", ובגמר ביאה הוא דאיכא הקמת זרע, אלא שריבה הכתוב אף העראה. וכ"כ הריטב"א דכל הביאה מותר, דאע"ג דקונה בהעראה, מ"מ אין הקמת זרע אלא בגמר ביאה. ויש לפרש עפמש"כ בשו"ת דברי חיים (ח"א סי' ק), דכיון דלא אפשר גמר ביאה בלי העראה בודאי דוחה אותה. ונראה לי ראה לסברא זו מגמ' כתובות (לא). דאיתא התם, אי אפשר להנחה בלא עקירה כו' הלכך כאחת היא, עי' בסוגית הגמ' (שם) דהוי כבאין כאחד. והא דאמרינן דיבמה נקנית בהעראה, כן איתא

לגמרי במקום מצות יבום³²⁰, וכדכתב³²¹ ולקחה לו לאשה³²² כדי שלא יפקפק בדבר³²³, וגם רוב נשים³²⁴ אינם מתעברות בביאה ראשונה. אלא כשיש שם^{324*} אחר, לא התיר הכתוב כלום. אלא שיהא בדינו, וכיון דמשום דדחי עשה ללא תעשה הוא דאתי עלה, אין לנו אלא בפחות ממה שאפשר לקיום מצותו. הילכך לא שריא אלא ביאה ראשונה, ומיהו ביאה ראשונה כולה שריא³²⁵, דאע"ג דיבם קונה בהעראה כדאיתא לקמן³²⁶ במכילתין, מ"מ אין הקמת זרע אלא בגמר ביאה³²⁷. וא"ת ובביאה ראשונה כלה ג"כ

בתוס' (ח. ב) ד"ה מלמד דמותר בביאה שנייה מצד הסברא, וגם ברשב"א (יט. ב) מבואר דההיתר בביאה שנייה הוא מויבמה]. דבאמת רבינו לשיטתו אזיל (יט. ב) ד"ה אלא הא דתניא וז"ל: דכיון דקתני ולקחה לו לאשה, הא ודאי שמקיים יבום ומקח שבו" דהכתוב התירה לו שתהא כאשתו אבל כשבא להפקיע גירושי בהך שייך לומר ייבומי ראשונים עליה עכ"ל, כלומר דלרבינו גם להיתר ביאה שנייה בעינן ילפותא מולקחה לו לאשה, רק דלקס"ד לא ידעינן היתר גם על שעה שגירשה דקס"ד דאז חל ייבומין ראשונים עלה קמ"ל הש"ס (לט. א) דמהא דולקחה נאמר היתר על האשת אח לעולם והיינו דנתחדש דנעשית כאשתו לכל דבר וק"ל.

323 צע"ק דמה הוצרך רבינו לומר טעמא דקרא, דהול"ל דעל איסור אשת אח כתיב היתר ולקחה משא"כ על איסור ח"ל [ובשלמא תוס' והתו"י ח. ב הוצרכו לחלק בסברות דדנו בלי קרא דולקחה ע"ש, אבל לרבינו כאן צ"ע]. 324 נראה דהמכוין דאפילו "רוב בעולות" אינן מתעברות בביאה ראשונה, א"נ רוב בתולות ואפילו ע"י מיעוד, דבתולות שלא ע"י מיעוד הא קי"ל דאין שום אשה מתעברת בביאה ראשונה וכדמבואר ברבינו בסו"ד וכפשטות הסוגיא לד, א. *324 נר' דצריך להיות נוסף: איסור. 325 דמדון עדל"ת גם גמר ביאה מותרת כ"כ רבינו בקידושין (י. א), וכ"כ הרמב"ן רשב"א ומאירי בסוגיין והר"ן בקידושין שם ובסנהדרין (יט. א), מיהו דעת התוס' ותוס' הרא"ש דלא הותר גמר ביאה מן התורה. 326 נג. ב. (327) כהסבר המאירי בר"ן בסנהדרין והרשב"א בתי"ב וז"ל: משום דכתיב להקים לאחיו שם ובגמר ביאה הוא דאיכא הקמת זרע אלא שריבה הכתוב אף העראה עכ"ל. מיהו הרמב"ן וכן הרשב"א בתי"ב א' הסבירו הטעם: משום דיבמה יבא עליה גמר ביאה משמע עכ"ל. (וראיתי מעירין על הרמב"ן והלא מהך קרא גופא יליף הש"ס נה, ב בגז"ש דמועיל העראה). וראה באהיעזר סי' ד' אות ו' דכתב דהמדקדק בלשון הנהב של הראשונים הרמב"ן ריטב"א ור"ן נראה דס"ל דגם בגמ"ב מקיים מצוה דלהקים שם אבל אין

שיש בה, דלא אשכחן בה טענה פרטית, אלא דנימ' דניגזור בה משום דאיילונית, וכן מפרש מר"א הלוי הר"ם^{320*} רש"י בשם רבותי ז"ל. אמר רבא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנית. פ"י מדאורייתא מותרין בביאה ראשונה, דאתי עשה ודחי לא תעשה, ואסורין בביאה שנייה, דהא איקיימא לה מצוה דרמיא עליה. וא"ת כל יבמה נמי תיתסר בביאה שניה, ותחזור לאיסור אשת אח, דהא אקיים בה מצות יבום, ומאי שנא הא מהא. י"ל דביבמה דעלמא שאין בה אלא איסור אשת אח, גזירת הכתוב היא שהתירו

דצ"ל: עקירה. 320 כנוסחת כתי"א = הריני כפרת משכבו, אך כנוסחת ד"ר: והר"ם. ובנדפס: להר"ם (וכנוסחות אלה יש לפרש דהמכוון להרמב"ן, ויותר נראה כנוסחת כתי"א והיינו משום דהשתא מכוון הדברים דהרא"ה מפרש כשיטת רש"י בשם רבותינו הרמב"ן). — (320) ראה ברמ"ה סנהדרין (נג. ב) דהקשה קושיא זו ותו': דאשת אח כי קא מידחי במקום ייבום לאו משום דאתי עשה ודחי ל"ת אלא משום דכיון דלא משפחת ייבום אלא באשת אח ממילא שמעת דלא אסר רחמנא אשת אח אלא שלא במקום ייבום כגון היכא דיש לו זרע אבל היכא דמית בלא זרעה לא אסרה תורה ואמטיל הכי שריא אפילו בביאה שנייה אבל גבי ח"ל ליכא למימר דלא אסר רחמנא ח"ל כלל אלא שלא במקום ייבום דמהיכא ייתי לי, הא ודאי כיון דמשכחת לה למצות ייבום דמיקיימא בעלמא בשאר נשים דשריין אימא לך כד אסר רחמנא ח"ל אפילו במקום ייבום אסרינהו הלכך דוקא ביאה ראשונה דאתי עשה ודוחה ל"ת אבל ביאה שנייה לא עכ"ל. [ומהרמ"ה למידין: א) דהא דהותר האשת אח בייבום דאינו קשור לדין עדל"ת, אלא דלא נאסרה כלל אשת אח שאין לו בנים, וראה מש"כ בזה במילואים סי' י"ג אות י"ד בדעת המאירי בסוגיין, ואינו נראה כן מתוס' ריש ד, א) ד"ה טעמא בשם ר"י דגם ההיתר אשת אח לייבום בתוצאה מדין דחייה, והשוה לשון רבינו ה, ב) סוד"ה ל"ת, ולשון הרשב"א ה, א ד"ה רבא, וראה בקוה"ע ריש סי' ט, ב) מהרמ"ה שם נראה ע"ש היטב דבולקחה דנעשית כאשתו לכל דבר לאו דילפינן היתר מיוחד דע"י מעשה הייבום פקע האשת אח לגמרי אלא דיסוד דינו דהוה גילוי דלא נאסר האשת אח אלא ביש לו בנים אבל באין לו בנים לא נאסר כלל, מעולם. ואכתי טעון בירור].

321 דברים כה-ה. 322 מרבינו משמע דאי לא קרא דולקחה לו לאשה באמת היה אסורה בביאה שנייה, ואין להקשות דבש"ס (לט. א) מבואר דלא בעינן ילפותא מולקחה לו לאשה דהרי היא כאשתו לכל דבר אלא להתיר לו להחזירה לאחר שגירשה, אבל לפני שגירשה גם בלי ילפותא מותרת. [וכדאיתא

22. מהר"ץ חיות מסכת יבמות דף כ עמוד ב

תד"ה אטו ביאה שניה הול"ל גזירה אטו גמר ביאה. נ"ב ונ"ל דעל גמר ביאה אינו חייב היכי דתחלת ביאה היתה בהיתר דקי"ל תחלתה באונס וסופה ברצון מותרת דאמרינן יצר אלבשה על סוף ביאה (כתובות נ"א ע"ב) ורמב"ם פ"א מהל' איסורי ביאה ובפכ"ד מהל' אישות ועי' תוס' (שבועות ח"י ע"א) ד"ה על הפרישה מזיד ועי' תוס' לקמן נ"ו ע"ב ד"ה ואיזו זו אשת כהן דמסברא שריא סופה ברצון ועי' ח"י פ"י (ומקנה) [והפלאה] בסוגיא דכתובות שם:

23. קהלות יעקב [ס' יד:א]

ובדבר קושייתו העלומה האך ציאת חייל פוער את הכשרה הרי לא שייך עדלי"ת כיון שאפשר לקיים מצות יבום בכשרה בלא דחיית הל"ת, נלע"מ דיסוד הדין דהיבום דאפשר לקיי"ש אין עדלי"ת הוא משום דלא הותר דחיית הל"ת אלא למטען תועלת שיתקיים הטעם, אבל היבא שכשנאסור לעצור על הל"ת התקיים הטעם בדרך היתר לא דחי ל"ת, וכ"ז במלוא חיוצית שכשנאסור לעצור על הל"ת צעוהים אנו בקיום הטעם על נד הביתר, אבל ביבום שאם נאסור עליו לייבם החייל אין עניו חיוב לייבם את הכשרה דאוי צעו חלץ לה כדאמרי' בדנ"ט ע"ב בדיק תלא רחמנא אי צעית יבם אי צעית חלץ, לא חשיב אפשר לקיים שניהם צמה שיכול לייבם האחרת היבא שהוא הפך צו ונא באחרת, והפילו היבא שיודע בעלמו שאם נאסור עניו לייבם את זו הוא מוכן לייבם את האחרת אכתי אין צידו ליבמה שמה היא לא תחפון וכלל אופן לא כייפין לה בשוטי להחייבם ולכלל היותר דיינון לה כמורדת ולדעת הרמב"ם ז"ל פ"ב מיבום כיופין לדידי

24. קהלות יעקב [ס' יד:ב]

ב) בדרשה דיבמתו ב"ד. דף כ' א"ר"ג א"ר ח"ק ועלמה יבמתו השטרה שאין ת"ל יבמתו וכו' יש לך יבמה אחרת שעולה לחליצה ואינו עולה ליבום ואינו זו חייל, ולמסקנא דחייל מדאורייתא רמיא ליבום דעדלי"ת אחי קרא לחייבי לאוין ועשה כמש"כ תוס' צע"ב ד"ה גזירה והוא דברי רבה"ג ז"ל וראיתי בספר צרכת רבה ס"י ס"ג שעמד דאכתי לרע"ק דחייל כחייבי כריתות ולא רמיא חפילו לחליצה ונר' ישצב חליצה דרע"ק דכל שאין לו ציאה צישראל הולד ממחר זולת בעולה לכה"ג אם כן מאי דריש מיבמתו דהיכי משכח"ל יבמה שעולה לחליצה ולא ליבום [ובעולה לכה"ג לא משכח"ל דהא כשנפלה ליבום היא ג"כ אלמנה דאין קדושין תופסין בה לרע"ק] ומשכ"ש לתרן מטעין חייבי עשה לא הבנתי דאחרי דגם בחייבי עשה אין קדושין תופסין לר' ישצב חליצה דרע"ק אי טעמא דנפשי קאמר ע"ש בכתובות ד"ל וביון דאין קדושין תופסין פשוט לכאורה דגם לחליצה אינה זקוקה כמש"כ הראשונים ז"ל בטעמא דלא אמרי' לרע"ק עדלי"ת משום דכל שאין קדושין תופסין בה לית' בתורת יבום וחליצה.

ונראה דשפיר וילעריך דרשה דיבמתו לרע"ק בחייבי לאוין ועשה שאינם מאזכרת איסורי ציאה כגון יבמה שגדרה הנאה מהיבם או נשצעה שלא להחייבם או שהיבם נשצע דצכה"ג פשוט דגם לרע"ק קידושין תופסין דדוקא באיסורי אזהרת ציאה סוצר רע"ק דאק"ת דיניף מלא יגלה כקף אציו וסוצר כר"י דהוי חייל ע"ש צדף מ"ט א', אבל כשאיסור אחר גרם לה פשוט דגם לרע"ק קידושין תופסין בה ושפיר זקוקה ליבום אלא שאסורה להחייבם דנדרים ושצעות אית צבו עשה ול"ת כמש"כ החינוך פרשת יהרו מלוא ל"ב דמה"ט לא שייך בקונמות לומר עשה דל"ת ואילעריך קרא דיבמתו דמ"מ עולה לחליצה אע"פ שאינה עולה ליבום.

בהא דאיסור מצוה חולצת ולא מתייבמת

בדף כ' אקשינן דחייבנו לאוין יתייבמו דהא עדליה א"ר גידל א"ר א"ק ועלמא יבמתו וגוי יש לך יבמה אחרת שעולה לחליצה ואינה עולה ליבום ואחו זו חיייל, ושם בגמרא מבואר דלפי"ז אם בעלו אחאי קנו, וכיינו דפיון דמדאורייתא נתמעטו מתורת יבום אם בעלו לא קנו וכעטס דלא אמרינן שעכ"פ יקנה מתורת קידושין דעלמא דהא קידושין תופסין בחיייל ויל צג' אופנים | או כמו שנסתפק הפר"ד דאחרי דמעטיהו רחמנא מדין יבום [אע"פ דאיתרצו לחליצה] לא פקע איסור אשת אח והייל חיי"כ דאשה אח, | א"כ כמש"כ השע"מ פ"ו מיבום דאע"פ שנאמר דפקע איסור א"א ואינה אלא חיייל וקדושין תופסין בה, מ"מ אם בעלו לא קנו לה בתורת יבום רק קנין קדושין בעלמא ונפק"מ דאינה פוערת לרעה כיון דמנחה יבום לא נתקיים בה דהא רחמנא מעטיהו מדין יבום [וגם היא עלמה אכתי לריכא חליצה דאחרי שדין יבום לית בה לא פוערת ביאתה מחיקת חליצה שעליה] וכן הוא שיטת המאורי ז"ל דתורת קידושין בעלמא אית בה אלא שאין ביאתה מנחה יבום ע"ש, | או כמש"כ האצ"מ בסו' קט"ד דאע"פ שפקע איסור אשה אח [מדחזין שנריכא חליצה] ואינה אלא חיייל מ"מ אין בה תורת קדושין שאפילו ביבמה כשרה ליכא דין קידושין דהא מאמר אינו קונה ביבמה אלא מדרבנן ע"ש וסובר האצ"מ דכ"ה בשאינה זקוקה אלא לחליצה, תורת יבמה עליה שאין בה דין קדושין מדאורייתא.

26. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת יבמות דף כ עמוד א

ג הרמב"ן לסה"מ (שרש ראשון) הקשה על הרמב"ם דס"ל שדינים דרבנן כלולים בלאו ד"לא תסור" דא"כ למה קי"ל שספק דרבנן לקולא ואילו ספק דאורייתא לחומרא, והרי כל דין דרבנן הוי נמי דין דאורייתא).

ונראה דהרמב"ם סובר שחלות חיוב דרבנן שונה בעצם חלות שמו מדינים דאורייתא. דנהי דחיוב דרבנן מהוה נמי חיוב דאורייתא מלאו ד"לא תסור" מ"מ חיוב דרבנן מהוה חלות שם לעצמו ששונה בדיני ממצוות דאורייתא דעלמא. ומפני שדינים דרבנן מהוים חלות שם בפני עצמם, התורה נתנה לחכמים הכח לקבוע בהם שספק דרבנן לקולא ושתולין בהם להקל.

ונראה דלכ"ע דיני דרבנן מהוים חפצא של תורה שבעל פה מדאורייתא. כי לא שמענו מעולם שיש עדיפות במצות תלמוד תורה ללמוד דינים דאורייתא מללמוד דינים דרבנן. דהמצוה ללמוד דינים דרבנן מהוה אותה מצות תלמוד תורה שמקיימים אותה בלימוד דיני מצוות דאורייתא. ולפי"ז י"ל דבנוגע לחיוב זקן ממרא אין נ"מ בין שהמרה בדין דאורייתא או שהמרה בדין דרבנן כי עכ"פ המרה על כחם של הסנהדרין הגדול מדאורייתא להורות וללמד בדיני התורה. ולפיכך פסק הרמב"ם שזקן שהמרה בדין דרבנן נמי הו"ל זקן ממרא מדאורייתא שהרי הכחיש במסורת התורה שבעל פה מדאורייתא וכפי שנמסרת ע"י הסנהדרין הגדול כשהורו בדין דרבנן.

ולפי"ז מסתבר שכשהרמב"ם פסק שחל הלאו ד"לא תסור" והעשה ד"ככל אשר יורוך" בדיני דרבנן כוונתו שחל דין זקן ממרא על זקן שהכחיש בחפצא של תורה דאורייתא שחל בדיני דרבנן כפי שנמסרה ע"י הסנהדרין הגדול, ומשום שהזקן הזה סובר שאין בדיני דרבנן חלות שם וחפצא של תורה מדאורייתא, ומשו"ה עובר על "לא תסור", ועל "ככל אשר יורוך". מאידך זקן שאינו מכחיש בכחם של הסנהדרין הגדול לקבוע חלות שם וחפצא של תורה דאורייתא בדיני דרבנן אלא שהמרה על איסור דרבנן מטעם אחר אינו עובר על "לא תסור" ועל "ככל אשר יורוך". ובהכי ניהא נמי למה בספק דרבנן אזלינן לקולא ואינו נחשב לספק דאורייתא).